

Uwagi o Mszale św. Jana Pawła II

Piotr Chrzanowski

W uroczystość Zwiastowania Pańskiego w roku 2015 minie 13 rocznica promulgowania trzeciej edycji typicznej Mszału Rzymskiego. Mówimy o tzw. Mszale posoborowym, podstawowej księdze liturgicznej zwyczajnej formy rytu rzymskiego. Ponieważ dekret promulgujący ten Mszał zawiera aprobatę polskiego Papieża, słusznie można zwać go Mszałem św. Jana Pawła II.

Dekret promulgacyjny nakazuje konferencjom episkopatów przygotowanie tłumaczeń na języki narodowe *intra congruum tempus*. Jak na razie jednak ukazało się tylko tłumaczenie na język angielski. Trzydzieści lat to czas dość długi, przyjmijmy jednak, że nie wykracza on poza znaczenie pojęcia *congruus* – właściwy, odpowiedni. Problem w tym, że niewiele, nic zgoła nie słychać, kiedy miałyby się ukazać tłumaczenie polskie i jak dalece prace nad nim są zaawansowane. Co gorsza, odnoszę wrażenie, że to nikogo specjalnie nie interesuje. To bardzo niedobrze. I mówię to także pod adresem środowisk preferujących formę nadzwyczajną rytu rzymskiego. Czy to się nam podoba, czy nie, forma zwyczajna jeszcze długo będzie podstawowym doświadczeniem liturgii dla większości katolików w Polsce i nie powinno nam być obojętne, jak będzie ona wyglądać.

Obowiązek włączenia się w dyskusję na temat tłumaczenia na język polski Mszału św. Jana Pawła II ciąży na nas tym bardziej, że liturgiczni „zawodowcy”, wykładowcy liturgiki na wydziałach teologicznych i w seminariach duchownych, robią wrażenie, jakby wszystko było w najlepszym porządku i właściwie to nie ma o czym dyskutować. W najmniejszym stopniu nie jestem przekonany, czy tak jest rzeczywiście. Zajmijmy się najpierw kwestią tłumaczenia z łaciny na polski. Aktualnie używane wydanie Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich z 1986 roku dokonane zostało

według założeń rzymskiej instrukcji *Comme le prévoit* z 25 stycznia 1969, która dość zdecydowanie zalecała w tłumaczeniach zasadę tzw. dynamicznej ekwiwalencji. „Pośród różnych elementów [tekstu liturgicznego] znajdujemy takie, które są istotne, i inne, które mają znaczenie drugorzędne i pomocnicze. Te elementy istotne, tak dalece, jak to możliwe, powinny być zachowane w tłumaczeniu już to w formie nienaruszonej, już to w określeniach ekwiwalentnych [...]. Należy zaznaczyć, że jeśli jakaś szczególna cecha jest uważana za istotną dla gatunku literackiego (np. zrozumiałość modlitwy wypowiedzianej głośno), może ona wziąć pierwszeństwo przed inną cechą, mniej istotną dla komunikacji (np. dosłowna wierność)” (*Comme le prévoit* 28-29, tłum. autora). Tymczasem w tłumaczeniu obecnym należy stosować się do zasad instrukcji *Liturgiam authenticam* z 28 marca 2001 roku. Wobec masowych nadużyć zasady dynamicznej ekwiwalencji, dość powiedzieć, że tym uzasadniano wprowadzenie formuły *za wszystkich* do słów konsekracji kielicha w wielu językach, Stolica Apostolska postanowiła położyć dużo większy nacisk na literalną wierność tłumaczeń. „Ponieważ liturgiczne teksty łacińskie obrządku rzymskiego czerpią z wieków kościelnego doświadczenia w przekazywaniu wiary Kościoła otrzymanej od Ojców, same są świeżym owocem liturgicznej odnowy. Aby tak wielkie i bogate dziedzictwo zachować oraz przekazywać dalej przez wieki, należy przede wszystkim mieć na uwadze zasadę, że przekład tekstów liturgicznych liturgii rzymskiej ma być nie tyle dziełem artystycznym, ile raczej wiernym i dokładnym oddaniem w języku narodowym oryginalnych tekstów. Chociaż wolno korzystać ze swobody w doborze słów oraz stosować składnię i styl odpowiednie do tekstu w języku narodowym i do toku mowy, który jest właściwy dla języka ojczystego, to jednak wypada, aby tekst oryginalny, czyli pierwotny, na ile to możliwe, był tłumaczony bardzo wiernie i bardzo dokładnie, a mianowicie bez jakichkolwiek opuszczeń albo dodatków, co do jego treści, oraz bez wprowadzania parafraz i głoś; przystosowanie tekstu do właściwości i przymiotów różnych języków narodowych powinno być nieznaczne i przeprowadzone ostrożnie” (LA 20).

Zastanówmy się zatem, czy tym założeniom odpowiadają tłumaczenia niektórych modlitw, już choćby tylko z *ordinarium* mszalnego. Rozpatrzmy dla przykładu taki fragment Kanonu

Rzymskiego. W kolejności podaję tekst oryginalny, aktualne tłumaczenie liturgiczne i tłumaczenie z tzw. Mszałika tyńieckiego z 1963 roku:

Quam oblatiōnem tu, Deus, in ómnibus, quaesumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationábilem, acceptabílemque fácere dignéris: ut nobis Corpus et Sanguis fiat dilectíssimi Filii tui, Dómini nostri Iesu Christi.

Prosimy Cię, Boże, uświęć tę Ofiarę pełnią swojego błogosławieństwa, mocą Twojego Ducha uczyni ją doskonałą i miłą sobie, aby się stała dla nas Ciałem i Krwią Twojego umiłowanego Syna, naszego Pana Jezusa Chrystusa.

Racz te dary ofiarne, prosimy Cię Boże, w całej pełni pobłogosławić, przyjmując, zatwierdzić, uduchowić i miłymi Sobie uczynić, aby się nam stały Ciałem i Krwią najmiłszego Syna Twojego, Pana naszego, Jezusa Chrystusa.

Jest oczywiste, że aktualne tłumaczenie, przynajmniej w pierwszej części, jest parafrazą, a nawet adaptacją, z której pomocą koniecznie, zapewne z tzw. względów duszpasterskich, chciano upodobnić tę modlitwę do brzmienia epiklezy w innych modlitwach eucharystycznych. Przy czym trzeba dodać, że sformułowania „moc Twojego Ducha”, które pojawia się też w polskich wersjach modlitw eucharystycznych II i III, nie ma w ich łacińskich oryginałach.

Nie będę tu się wdawał w dalsze szczegółowe wytykanie nieścisłości w aktualnych tłumaczeniach. Pokazując te kilka przykładów, chcę jedynie wskazać, że jest co poprawiać, a milczenie na temat przebiegu prac translatorskich i brak jakichkolwiek debat na temat propozycji nowych przekładów są nad wyraz niepokojące. I nie tylko o same tłumaczenia chodzi, ale i o tzw. adaptacje. To prawda, że konstytucja *Sacrosanctum Concilium* dopuszcza je w punktach 37 do 40:

Zachowując istotną jedność obrządku rzymskiego, także przy reformowaniu ksiąg liturgicznych, należy uwzględnić uprawnione różnice oraz dostosowanie do rozmaitych ugrupowań, regionów i narodów, zwłaszcza na misjach.

Zasadę tę należy brać pod uwagę przy układaniu obrzędów i formułowaniu przepisów rubryk (SC 38).

Instrukcja *Liturgiam authenticam* dokonuje tu jednak istotnego doprecyzowania:

Adaptacje tekstów dokonywane według artykułów 37-40 konstytucji *Sacrosanctum Concilium* należy rozważać w odniesieniu do prawdziwych potrzeb kulturalnych i pastoralnych. Nie mogą wynikać z samego pragnienia nowości albo wprowadzenia urozmaiceń. Nie należy też traktować ich jako sposobu poprawiania wydań wzorcowych lub wprowadzania zmian do ich treści teologicznych (LA 22, tłum. autora).

W sposób nieunikniony cisną się na usta pytania o uzasadnienie stosowania rozmnożonych wariantów modlitwy *Communicantes* (*Zjednoczeni z całym Kościołem*) w diecezjalnych Rubrycalach określanych jako tzw. „wspomnienie tajemnicy dnia”, które w wydaniu typicznym, zgodnie z najstarszą tradycją, znajdują się tylko w Kanonie i dotyczą jedynie pięciu największych świąt (Boże Narodzenie z oktawą, Objawienie, Wielkanoc z oktawą, Wniebowstąpienie i Ześłanie Ducha Św.), a których ilość w wersji polskiej rozrosła się do kilkunastu i włączone zostały także do modlitw eucharystycznych II i III. Dodajmy tu sprzeczność, wynikającą z tej adaptacji, pomiędzy rubrykami, które modlitwę II zalecają na dni powszednie, a nigrykami, które przewidują wersje tej modlitwy na większość świąt, w tym wszystkie *de precepto* i na niedziele. Byłbym też ciekaw, jakie „prawdziwe potrzeby kulturalne i pastoralne” uzasadniają utrzymywanie w polskim Mszału uzależnionych od okresów liturgicznych wariantów wezwań do Modlitwy Pańskiej i incipitów w modlitwie o pokój.

Jeżeli jednak uważam, że trzeba trzymać rękę na pulsie w sprawie polskiego tłumaczenia najnowszej edycji wzorcowej Mszału Rzymskiego, to nie tylko z wyżej podanych powodów, niejako negatywnych, ale także kierując się motywami pozytywnymi. Chodzi o to, co w tym wydaniu łacińskim jest, czego we wcześniejszych edycjach z 1970 i 1975 roku nie było, a co jest powrotem

do dawniejszej tradycji, obecnej od starożytnych sakramentarzy po będący do dziś w użyciu Mszał św. Jana XXIII z 1962. Chodzi tutaj o umieszczenie w mszalnych formularzach wielkopostnych tzw. modlitw nad ludem – *orationes super populum*.

Ten typ modlitwy podczas Eucharystii stosowany jest w obrzędach zakończenia. Spotykany jest także w liturgiach wschodnich: syryjskich i egipskich. Bardzo wczesnie stał się też częścią liturgii rzymskiej, jak to widzimy np. w Sakramentarzu Leoniańskim. J. A. Jungmann podkreśla, że te modlitwy mają niejako charakter „graniczny”. Oto w momencie rozesłania znajdujemy się na przejściu od liturgii, gdzie łączy się niebo z ziemią, i wchodzimy w świat, który mamy kształtować, ale i pełen trudności, które musimy znieść. Za czasów Grzegorza Wielkiego modlitwy nad ludem stają się cechą wyłączną liturgii Wielkiego Postu, zapewne dlatego, że jest to okres wzmożonej duchowej walki wymagającej szczególnego błogosławieństwa.

Powrót *orationes super populum* do liturgii posoborowej w 2002 roku nie odbył się przez proste przeniesienie tekstów modlitw z jednego Mszału do odpowiednich formularzy, odpowiednich dni liturgicznych w drugim. Aby sytuację przedstawić bardziej dokładnie, najpierw kilka słów o tym, jak modlitwy nad ludem wyglądają w Mszałe z 1962 roku. Przewidziane one były w 37 formularzach mszalnych, od Środy Popielcowej do Wielkiej Środy włącznie, ale z wyłączeniem niedziel. Niemniej tekstów specyficznych było tylko 34. Modlitwy przypisane do poniedziałku, środy i piątku w tygodniu po I Niedzieli Męki Pańskiej (= V Niedziela Wielkiego Postu) były powtórzeniem modlitw używanych już wcześniej.

Z tych 34 modlitw pięć znalazło się w formularzach Mszału bł. Pawła VI z 1970 roku. Szczegóły znajdują się w poniższej tabeli 1.

¹ Ta kolekta jest dłuższym tekstem, który jednak wykorzystuje w całości tekst z MR 1962.

² Wprowadzono drobne korekty redakcyjne.

³ W MR 1962 także jako kolekta V Niedzieli po Objawieniu.

MR 1962	MR 1975
Czwartek po Popielcu	kolekta, Msza w jakichkolwiek potrzebach ¹
Środa po II Niedzieli Wlk. Postu	kolekta, czwartek II tygodnia Wlk. Postu
Czwartek po II Niedzieli Wlk. Postu	kolekta, XVIII Niedziela <i>per annum</i> ²
Sobota po II Niedzieli Wlk. Postu	kolekta, V Niedziela <i>per annum</i> ³
Wtorek po I Niedzieli Męki Pańskiej	kolekta, wtorek V tygodnia Wlk. Postu

Trzeba zaznaczyć, że w edycjach tego Mszału z 1970 i 1975 roku, w częściach stałych znajduje się zestaw 26 modlitw nad ludem do wykorzystania *ad libitum* w dowolnej Mszy. Jedynie dwie ostatnie z nich są zastrzeżone dla Mszy o świętych, a w Mszale polskim dodatkowo wprowadzono zastrzeżenie, że modlitwa numer 17 jest przeznaczona na Wielki Tydzień, a numer 18 na okres wielkanocny. Wśród tych modlitw siedem jest zaczerpniętych z formularzy wielkopostnych Mszału z 1962 roku.

Tabela 2.

MR 1970/75	MR 1962
3*	Czwartek po I Niedzieli Wlk. Postu
5	Sobota Suchych Dni Wlk. Postu
7*	Czwartek po III Niedzieli Wlk. Postu
13	Sobota po III Niedzieli Wlk. Postu
15	Czwartek po I Niedzieli Męki Pańskiej ⁴
16	Sobota po I Niedzieli Męki Pańskiej
17	Wielka Środa

⁴ W MR 1970/75 drobny dodatek, słowa *de die in diem*, w oparciu o wersję modlitwy z Sakramentarza Leoniańskiego (z Werony), zachowany także w MR 2002.

Modlitwy oznaczone * pozostały w zmodyfikowanym zbiorze modlitw w częściach stałych w Mszale z 2002 roku. (Oczywiście teraz tych modlitw ze zbioru w częściach stałych nie wolno wykorzystywać w okresie Wielkiego Postu). Pozostałe wróciły do formularzy wielkopostnych. Można dodać, że modlitwa z czwartku po II Niedzieli Wielkiego Postu, która w jednej poprawionej wersji pojawiła się i pozostaje do dziś kolektą XVIII Niedzieli *per annum* (zob. tabela 1), w nieco innym wariantcie pojawiła się pod numerem 8 w zbiorze, w częściach stałych w Mszale z lat 1970/75. W Mszale z 2002 roku już tej wersji nie ma.

Piętnaście wielkopostnych modlitw nad ludem z MR 1962 zostało wykorzystanych w tym samym charakterze w MR 2002, z czego osiem w tym samym dniu, a siedem w formularzu innego dnia. W sześciu z tych modlitw, w poniższych tabelach opisanych kursywą, dokonano zmiany redakcyjnej polegającej na zmianie przedmiotu modlitwy. W MR 1962 przedmiot jest jednocześnie podmiotem i dlatego modlitwy sformułowane są w pierwszej osobie liczby mnogiej, w MR 2002 modlimy się o łaski dla Ludu

Bożego, stąd użycie trzeciej osoby liczby pojedynczej. Poniżej wersje tej modlitwy z wtorku Wielkiego Tygodnia:

Tua nos misericordia, Deus, et ab omni subreptione vetustatis expurget, et capaces sanctae novitatis efficiat.

Tua misericordia, Deus, populum tibi subditum et ab omni subreptione vetustatis expurget, et capaces sanctae novitatis efficiat.

Tabela 3.

MR 1962	MR 2002
Sobota Suchych Dni Wlk. Postu	Sobota I tygodnia Wlk. Postu
<i>Wtorek po II Niedzieli Wlk. Postu</i>	<i>Wtorek II tygodnia Wlk. Postu</i>
Piątek po II Niedzieli Wlk. Postu*	Piątek II tygodnia Wlk. Postu
Sobota po III Niedzieli Wlk. Postu	Sobota III tygodnia Wlk. Postu
<i>Środa po I Niedzieli Męki Pańskiej*</i>	<i>Środa V tygodnia Wlk. Postu</i>
Czwartek po I Niedzieli Męki Pańskiej	Czwartek V tygodnia Wlk. Postu ⁵
<i>Piątek po I Niedzieli Męki Pańskiej*</i>	<i>Piątek V tygodnia Wlk. Postu</i>
<i>Wtorek Wielkiego Tygodnia</i>	<i>Wtorek Wielkiego Tygodnia</i>

Modlitwy oznaczone * to teksty użyte w MR 1962 dwukrotnie. ⁵ Patrz przypis 4. Pierwsza z nich w MR 2002 odpowiada pierwszemu z dni jej użycia w MR 1962, dwie następne drugiemu z tych dni.

Tabela 4.

MR 1962	MR 2002
Piątek po Popielcu	Środa I tygodnia Wlk. Postu
<i>Środa Suchych Dni Wlk. Postu</i>	<i>Poniedziałek I tygodnia Wlk. Postu</i>
Środa po IV Niedzieli Wlk. Postu	Sobota II tygodnia Wlk. Postu
Czwartek po IV Niedzieli Wlk. Postu	Wtorek III tygodnia Wlk. Postu
<i>Sobota po IV Niedzieli Wlk. Postu</i>	<i>Wtorek V tygodnia Wlk. Postu</i>
Sobota po I Niedzieli Męki Pańskiej	Poniedziałek III tygodnia Wlk. Postu
Środa Wielkiego Tygodnia	Niedziela Palmowa

Powyższe zestawienia oznaczają, że 12 tekstów modlitw nad ludem z MR 1962 nadal nie jest używanych w formie zwyczajnej.

W Mszałe z 2002 roku wielkopostnych modlitw nad ludem jest 43. Dodano je bowiem także do formularzy niedzielnych. Oznacza to zatem, że 28 tekstów musiano zaczerpnąć z innych źródeł bądź też trzeba było stworzyć zupełnie nowe teksty. Mając dość ograniczony dostęp do źródeł, nie jestem w stanie wskazać pochodzenia wszystkich tych modlitw. Poniższa tabela zawiera zestawienie ośmiu modlitw, o których pochodzeniu udało mi się zebrać informacje na podstawie źródeł dostępnych w sieci internetowej.

Tabela 5.

MR 2002	Źródła
Sobota po Popielcu	Piątek IV tygodnia Wlk. Postu w GeV 248, GeA 496
I Niedziela Wlk. Postu**	Piątek III tygodnia Wlk. Postu w GeV 219
Poniedziałek II tygodnia Wlk. Postu	Zbiór modlitw codziennych, GeA 1969
Środa III tygodnia Wlk. Postu*	Kolekta III Niedzieli po Wielkanocy, GeV 547
Piątek IV tygodnia Wlk. Postu*	Popielec, GeV 93
Sobota IV tygodnia Wlk. Postu	Kolekta, Niedziela Sexagesima, GeV 73, GeA 257
Poniedziałek V tygodnia Wlk. Postu	Wtorek V tygodnia Wlk. Postu w GeV 267
Wielka Środa	Wtorek Wielkiego Tygodnia GeV 343, GeA 579

GeV to Sakramentarz Gelazjański, tzw. stary, GeA to jeden z tzw. Frankońskich Sakramentarzy Gelazjańskich z Angoulême. Modlitwy oznaczone * zostały przyjęte bez zmian, modlitwa oznaczona ** poddana została daleko idącym przeredagowaniom; można by nawet mówić o nowej kompozycji opartej jedynie na wskazanym źródle. W pozostałych przypadkach zmiany są nieznaczne i mają charakter redakcyjny. Jeśli nie podano inaczej, modlitwa w sakramentarzu jest modlitwą nad ludem.

Rubryki Mszału św. Jana Pawła II przewidują, że odmówienie modlitwy nad ludem z formularza jest obowiązkowe w Popielec oraz we wszystkie niedziele. W pozostałe dni pozostawione jest to decyzji celebransa. Odmawia się ją w taki sposób, jaki dotychczas stosowany jest przy wyborze jednej z modlitw nad ludem z części stałych. Po *Dominus vobiscum* diakon, a kiedy go nie ma, sam kapłan, wzywa do modlitwy słowami *Inclináte vos*

ad benedictionem. Rubryka używa tutaj nieszczęsnego zwrotu: *lub innymi, odpowiednimi słowami*. Skoro już tak się jednak dzieje, to może warto stosować pochodzące z formy dawniejszej wezwanie: *Humiliáte capita vestra Deo*. Następnie kapłan odmawia modlitwę z konkluzją prostą i po *Amen* udziela błogosławieństwa. W Mszałe z 2002 roku nastąpiła zmiana jego formuły. Dotychczas było: *Benedicat vos [...]*, teraz jest: *Et benedictio Dei omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, descendat super vos et maneat semper*. Lud odpowiada *Amen* i następuje rozesłanie.

Czy aby zacząć stosować modlitwy nad ludem w Wielkim Poście w formie zwyczajnej, kapłani muszą czekać na ogłoszenie polskiego tłumaczenia Mszału św. Jana Pawła II? Nie. Najprostsze rozwiązanie to po prostu użycie w obrzędach zakończenia łaciny. Zrozumienie przez lud wezwań i błogosławieństwa to żaden problem. Kwestię zrozumienia samej modlitwy można rozwiązać poprzez wydrukowanie kartek z jej tłumaczeniem lub umieszczenie jego tekstu na wyświetlaczu pieśni. Ponieważ takie tłumaczenie nie musi mieć żadnej aprobaty władzy kościelnej, pozwalam sobie na zamieszczenie tutaj tekstów tych siedmiu modlitw obowiązkowych wraz z moją propozycją ich tłumaczeń.

Tabela 6.

Popielec	Super inclinantes se tuae maiestati, Deus, spiritum compunctionis propitius effunde, et praemia paenitentibus remissa misericorditer consequi mereantur.	Boże, wylej łaskawie ducha skruchy na korczących się przed Twoim majestatem, aby dzięki miłosierdziu zasłużyli na nagrodę obiecaną pokutującym.
I Niedziela WP	Super populum tuum, Domine, quaesumus, benedictio copiosa descendat, ut spes in tribulatione succrescat, virtus in tentatione firmetur, aeterna redemptio tribuatur.	Niech na lud Twój, Panie, zstąpi obfite błogosławieństwo, aby pośród utrapień wzrastała nadzieja, pośród pokus umacniała się cnota i aby otrzymał wieczne zbawienie.
II Niedziela WP	Benedic, Domine, fideles tuos benedictione perpetua, et fac eos Unigeniti tui Evangelio sic adhaerere, ut ad illam gloriam, cuius in se spem Apóstolis ostendit, et suspirare iugiter et feliciter valeant pervenire.	Udzielaj, Panie, Twoim wiernym nieustającego błogosławieństwa i spraw, aby tak przyłączyli się do Ewangelii Twego Jednorodzonego, aby stale pragnęli i szczęśliwie mogli dojść do tej chwały, której blask w Sobie ukazał Apostołom.

III Niedziela WP	Rege, Dómine, quaesumus, tuórum corda fidélium, et servis tuis hanc grátiam largire propítius, ut in tui et próximi dilectióne manéntes plenitúdinem mandatórum tuórum adímpleant.	Prosimy Cię, Panie, rządz sercami Twojego ludu i litościwie udziel sługom Twoim tej łaski, aby trwając w miłości Ciebie i bliźnich, wypełnili wszystkie Twoje przykazania.
IV Niedziela WP	Tuére, Dómine, súpplices tuos, susténta frágiles, et inter ténebras mortálium ambulántes tua semper luce vivífica, atque a malis ómnibus cleménter eréptos, ad summa bona perveníre concede.	Ochraniaj, Panie, pokornie proszących Cię, podtrzymuj słabych, Twym światłem ożywiają tych, którzy wędrują pośród ciemności rzeczy przemijających, a oddzielonym od wszelkiego zła pozwól dojść do najwyższego dobra.
V Niedziela WP	Bénedic, Dómine, plebem tuam, quæ munus tuæ miseratiónis expéctat, et concéde, ut, quod, te inspiránte, desiderat, te largiénte percípiat.	Błogosław, Panie, ludowi Twojemu, który oczekuje na dar Twojego zmiłowania, i daj, aby dzięki Twej hojności otrzymał to, o co prosi z Twojego natchnienia.
Niedziela Palmowa	Réspice, quæsumus, Dómine, super hanc famíliam tuam, pro qua Dóminus noster Iesus Christus non dubitávit mánibus tradi nocéntium, et crucis subíre torméntum.	Wejrzyj, prosimy Cię, Panie, na tę rodzinę Twoją, za którą Pan nasz Jezus Chrystus bez wahania oddał się w ręce złoczyńców i przyjął cierpienie na Krzyżu.

Innym rozwiązaniem jest odmawianie modlitwy nad ludem po polsku w te dni Wielkiego Postu, do których przypisane są określone modlitwy ze zbioru zawartego w częściach stałych. Odpowiednie zestawienie znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 7.

MR 2002	Mszał 1986
Sobota I tygodnia Wlk. Postu	5
Poniedziałek II tygodnia Wlk. Postu	23
Środa II tygodnia Wlk. Postu	2
Poniedziałek III tygodnia Wlk. Postu	16
Piątek III tygodnia Wlk. Postu	9
Sobota III tygodnia Wlk. Postu	13
Czwartek IV tygodnia Wlk. Postu	24
V Niedziela Wlk. Postu	10
Czwartek IV tygodnia Wlk. Postu	15
Niedziela Palmowa	17

Pominałem w tym zestawieniu modlitwę nr 18, której łaćiński oryginał jest przeznaczony na Wielką Środę. Polskie tłumaczenie w Mszałe 1986 moim zdaniem dalekie jest od doskonałości i trudno go używać w Wielkim Tygodniu. Zresztą proszę porównać teksty. W kolejności oryginał łaćiński, tekst z Mszału polskiego i moja propozycja tłumaczenia:

Da, quæsumus, Dómine, fidélibus tuis et sine cessatióne cápere paschália sacraméнта, et desideránte exspectáre dona ventúra, ut, mystériis quibus renáti sunt permanétes, ad novam vitam his opéribus perducántur.

Wszchemogący Boże, spraw, aby Twoi wierni zebrali owoce wielkanocnych sakramentów i oczekiwali dóbr przyszłych; niech strzegą łaski Chrztu świętego i przez udział w Eucharystii osiągną życie wieczne.

Prosimy Cię, Panie, daj Twoim wiernym stale przyjmować wielkanocne sakramenty i z utęsknieniem wygládać dóbr przyszłych, aby trwając w tajemnicach, przez które zostali odrodzeni, ich działaniem byli doprowadzeni do nowego życia.

W ten sposób wracamy do poruszanego na początku problemu jakości tłumaczeń. Choć może powinienem skorygować podane na początku artykułu stwierdzenie, że na ten temat nie ma żadnej debaty. Otóż parę lat temu taka dyskusja się odbyła. Z inicjatywy z jednej strony ks. Michała Czajkowskiego, a z drugiej arcybiskupa Henryka Muszyńskiego zakwestionowano tłumaczenie wielkopiątkowej modlitwy za Żydów. Te działania spowodowały pewien skutek. W 2009 roku w doniesieniach KAI mogliśmy przeczytać następującą informację:

Przyjęto nowe tłumaczenie wielkopiątkowej modlitwy za Żydów. W miejsce pojęcia *narodu nigdyś wybranego* jest teraz mowa o *narodzie pierwszego wybrania*, zgodnie z formułą obowiązującą w całym Kościele, a wprowadzoną bezpośrednio po Soborze Watykańskim II.

Niezbędne było nowe tłumaczenie, gdyż ta właśnie modlitwa została błędnie przetłumaczona w polskiej wersji

obowiązującego w całym Kościele Mszału Rzymskiego z 1970 r.

Tekst łaciński Mszału używa sformułowania: *populus prioris acquisitionis*, czyli mówi o narodzie *pierwszego wybrania*. Dotąd w polskim tłumaczeniu Mszału zawarte było błędne tłumaczenie: *Naród, który niegdyś był narodem wybranym*⁶.

Prawdę powiedziawszy, nie wiem, czy dla tej zmiany uzyskano później rzymskie zatwierdzenie i czy poprawione tłumaczenia można już teraz używać, ważniejsze jest jednak, że w tej polskiej dyskusji starannie ominięto istotę problemu z tą modlitwą, który wywołuje sam tekst oryginalny. Bo czy tu rzeczywiście chodzi o *wybranie*? W Liście do Rzymian św. Paweł pisze: „Co prawda – gdy chodzi o Ewangelię – są oni nieprzyjaciółmi Boga ze względu na wasze dobro; gdy jednak chodzi o **wybranie**, są oni – ze względu na praojców – przedmiotem miłości. Bo dary łaski i wezwanie Boże są nieodwołalne”. Wulgata w miejscu zaznaczonego wyrazu „wybranie” używa pojęcia *electio*. Formuła *populus acquisitionis* pojawia się w Wulgacie tylko raz, w 1 Liście św. Piotra 2,9. Odnosi się tam ponad wszelką wątpliwość do Kościoła: „Wy zaś jesteście wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem Bogu na własność przeznaczonym” (w Wulgacie: *vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*). Mszał Pawła VI przejął ten tekst do różnych modlitw. Przede wszystkim do I prefacji na niedziele zwykłe, gdzie cały ten werset, również z drugą jego częścią: *ut virtutes adnuntietis eius qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum*, jest rozwinięciem motywu dziękczynienia (oczywiście przy zmianie formy gramatycznej z drugiej na pierwszą osobę l. mn.). Formuła *populus acquisitionis* występuje też w: *memento pro vivis* w III ME; prefacji o Krzyżmie świętym używanej w porannej Mszy katedralnej w Wielki Czwartek i przy udzielaniu wszystkich stopni sakramentu święceń (słowa o *królewskim kapłaństwie, które zdobi lud odkupiony*); kilku (z Mszału) antyfonach na wejście i komunijnych w okresie wielkanocnym; modlitwie nad darami

⁶ http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x20972/o-czym-dyskutowal-episkopat/?print=1.

w części *Msze w różnych potrzebach*; I formularzu Mszy za Kościół. Polski Mszał we wszystkich tych miejscach mówi o „ludzie odkupionym”.

Oczywiście moglibyśmy dyskutować, jak brzmi inkryminowany fragment z Listu św. Piotra w oryginale i czy np. odpowiednie greckie sformułowanie nie odnosi się w innym miejscu Pisma do Żydów. Problem jednak w tym, że nie rozmawiamy o Piśmie, a o łacińskich tekstach liturgicznych, które gdy nie są czerpane ze skarbca dawnych sakramentarzy, ale powstają współcześnie, tym bardziej powinny zważać na tradycję łaciny chrześcijańskiej, której najbardziej miarodajnym wyznacznikiem jest usus językowy Wulgaty. W tej sytuacji użycie w odniesieniu do Żydów formuły *populus acquisitionis*, nawet z dodatkiem słowa *prioris*, wydaje się bardzo dwuznaczne i może służyć podtrzymywaniu heretyckiej tezy o autonomiczności zbawczej judaizmu.

W odniesieniu więc do tej modlitwy żałuję, że wyżej cytowany punkt 22 instrukcji *Liturgiam authenticam* w sprawie lokalnych adaptacji w Mszale powiada, że „nie należy też traktować ich jako sposobu poprawiania wydań wzorcowych”. Bo zdaje się, że to zniechęca do wprowadzenia do polskiego tłumaczenia Mszału z 2002 roku adaptacji polegającej na przyjęciu modlitwy za Żydów autorstwa Benedykta XVI.

Ut Deus et Dominus noster illuminet corda eorum,
ut agnoscant Iesum Christum salvatorem omnium
hominum.

Oremus. Flectamus genua. Levate.

Omnipotens sempiterna Deus, qui vis ut omnes homines
salvi fiant et ad agnitionem veritatis veniant, concede propitius,
ut plenitudine gentium in Ecclesiam Tuam intrante
omnis Israel salvus fiat.

W tłumaczeniu na język polski:

Aby Bóg i Pan nasz oświecił ich serca, aby poznali Jezusa
Chrystusa, zbawiciela wszystkich ludzi.

Módlmy się. Klękniemy. Wstańcie.

Wszchemogący wieczny Boże, który chcesz, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania Prawdy, spraw łaskawie, aby cały Izrael został zbawiony, kiedy wszystkie narody wejdą do Twego Kościoła.

Z drugiej jednak strony można by bronić tej adaptacji, że jej wprowadzenie jest realizacją Benedyktowej zachęty z Listu do Biskupów towarzyszącego *Summorum Pontificum*, że „obie formy rytu rzymskiego mogą się przecież wzajemnie ubogacać”. ■